

DE UITSPRAAK VAN HET POSSESSIVUM *MIJN* IN SPONTAAN STANDAARDNEDERLANDS

1. Inleiding

In de periode 1998-2001 liep aan de Universitaire Instelling Antwerpen en de Katholieke Universiteit Nijmegen het VNC-project *Variatie in de uitspraak van het Standaardnederlands* (FWO G 2205.98). Johan Taeldeman was een van de begeleiders. Het geluidsmateriaal dat in het kader van dit VNC-project verzameld werd, vormt momenteel de basis voor onderzoek naar reductieverschijnselen (zie Kloots e.a. 2003, Swerts e.a. 2003). Ook Johan Taeldeman is gefascineerd door de reductiefenomenen in het Nederlands (zie bv. Cotman & Taeldeman 2003). Daarom presenteren we in deze huldebundel de resultaten van een recente studie naar de uitspraak van het reductiegevoelige possessivum *mijn*. De realisatie van *mijn* is onderzocht in een corpus van spontaan gesproken Standaardnederlands, samengesteld uit spraak van leerkrachten Nederlands uit Vlaanderen en Nederland. Uit sociolinguïstisch onderzoek is bekend dat leraren Nederlands beschouwd worden als prototypische standaardtaalsprekers, professionele sprekers van wie verwacht wordt dat ze weten hoe de standaardtaal behoort te klinken (Smakman & Van Bezooijen 1997, Van de Velde & Houtermans 1999).

Meestal wordt *mijn* gebruikt om een bezitsrelatie aan te duiden tussen een antecedent en de naamwoordelijke constituent waarvan het de determinator is (bv. *ik verloor mijn sjaal*). Verder komt *mijn* voor in een aantal idiomatische uitdrukkingen (bv. *in mijn eentje, op mijn best*). Ten slotte kan *mijn* ook gebruikt worden om intimiteit aan te duiden tussen spreker en aangesprokene (bv. *mijn beste jongen, mijn God!*) (Haeseryn e.a. 1997:280-281, 286, 294). Wat de uitspraak betreft, wordt in de literatuur een onderscheid gemaakt tussen ongereduceerde ('volle') en gereduceerde ('doffe') vormen: *mijn* resp. *m'n*. We zullen nagaan of dit inderdaad de enige varianten zijn die onderscheiden kunnen worden.

Dit artikel is als volgt opgebouwd. In de tweede paragraaf lichten we een aantal variabelen toe die de uitspraak van *mijn* zouden kunnen beïnvloeden: (1) aanwezigheid van klemtoon, (2) toepassing van taalnormen, (3) spreker zijn van het Poldernederlands en (4) regionale herkomst van de spreker. Op het einde van de tweede paragraaf formuleren we de onderzoeksvragen en de hypothesen. In de derde paragraaf beschrijven we de opzet van ons experiment en de steekproef. De resultaten worden gepresenteerd en geïnterpreteerd in

paragraaf 4. Paragraaf 5 bevat enkele suggesties voor vervolgonderzoek. De conclusie volgt in paragraaf 6.

2. Variabelen, onderzoeksvragen en hypothesen

In paragraaf 2.1. bespreken we een aantal factoren die het gebruik van volle resp. doffe vormen in de hand werken of juist belemmeren. In paragraaf 2.2. worden op basis van deze factoren een aantal onderzoeksvragen en hypothesen geformuleerd.

2.1. Variabelen

Aanwezigheid van klemtoon

Of het possessivum *mijn* verdoft wordt, hangt o.a. af van de plaats van het zinsaccent. Als *mijn* het zinsaccent draagt, wordt de ongereduceerde vorm gebruikt. De verdofte variant is alleen bruikbaar als *mijn* onbeklemtoond is (Booij 1995:166, 169; zie ook Predota 1980: 124-125). *Mijn* krijgt o.a. een accent als de spreker een contrast wil uitdrukken. In zo'n geval wordt steeds een volle vorm gebruikt (Haeseryn e.a. 1997:283). Enkele voorbeelden: *Dat is mijn probleem niet, maar het jouwe*; *In mijn tijd was het allemaal anders*; *Voor andere vakken hoeft het niet, maar voor mijn vak wel*.

Toepassing van taalnormen

Hoe een klank – i.c. de *ij* uit *mijn* – volgens taalnormeerders gerealiseerd moet worden, valt o.a. op te maken uit uitspraakgidsen. Samenstellers van Vlaamse uitspraakgidsen zijn het er al bijna een eeuw lang over eens dat we in onbeklemtoond *mijn* een *sjwa* moeten horen (Verachttert 1911:18, Scharpé 1912:101, Demanet 1939:79, Fonteyne 1947:117, Blancquaert 1957:74, Mussche 1962:28, Van Haver 1972:19, Van Roey & Frateur 1981:37, Aalbrecht e.a. 1998:25). Ook volgens een aantal Nederlandse uitspraakgidsen behoort de verdofte uitspraak ‘tot de natuurlijkheid der uitspraak’ (Cooijmans 1966:62, zie ook Hermkens 1969:59, Veldkamp 1973:169). Wel lijkt het er sterk op dat de volle vormen oorspronkelijk als net iets ‘beschaafder’ golden dan de doffe: ‘[b]ij het streven naar “natuurlijkheid” vergeet men soms te bedenken, dat het natuurlijke niet altijd het alledaagsche behoeft te zijn’, aldus Veldkamp (1911:202). In verschillende gidsen lezen we dan ook dat ‘in verzen en in ander ongemeen taalgebruik’ (Verachttert 1911:19), ‘in poëtisch verband of verheven stijl’ (Demanet 1939:79), ‘in meer plechtigen of verheven spreektrant’ (Fonteyne 1947:117) en ‘in zeer statige taal en ook in een poëtisch verband’ (Veldkamp 1973:169, ook al in Veldkamp 1911:202) wel volle vormen gebruikt moeten of mogen worden. Ook De Coninck (1970:278) rekent onbeklemtoond [mɛin] tot de 'verheven stijl'. Paardekooper (1998:124) geeft in zijn woordenboek beide varianten. Heemskerk & Zonneveld (2000:456, 845) vermelden alleen de volle vormen.

Spreker zijn van het Poldernederlands

Volgens Stroop (1997, 1998a, 1998b) is er momenteel een nieuwe variëteit van het gesproken Nederlands aan het ontstaan: het Poldernederlands. Het opvallendste kenmerk van dat Poldernederlands is de verlaagde uitspraak van de diftong *ij*, waardoor *tijd* gaat klinken als *taaid* en *kijken* als *kaaiken*. Vooralsnog wordt deze variëteit vooral gesproken door hoogopgeleide, jonge vrouwen. De spreeksters van het Poldernederlands zijn afkomstig uit verschillende delen van Nederland. In hoeverre deze verlagingsstendens ook in Vlaanderen voorkomt, is voor zover we weten nog niet onderzocht.

Dat Nederlandse vrouwen de diftong *ij* vaker verlagen dan mannen, werd intussen door fonetische metingen bevestigd (Van Heuven e.a. 2002, Edelman 2003). Bij de vrouwen blijkt er bovendien een verband te zijn tussen leeftijd enerzijds en de afstand tussen het eerste en het tweede deel van de diftong anderzijds. Hoe jonger de spreekster, hoe groter het verschil tussen beide delen van de diftong en hoe sterker Poldernederlands de vrouw in kwestie klinkt. Bij de mannen heeft de variabele leeftijd geen invloed. Verder is er al uitvoerig perceptieonderzoek gebeurd (Van Bezooijen 2001, Van Bezooijen & Van den Berg 2001). Hieruit blijkt dat jonge Nederlandse vrouwen heel positief staan tegenover het Poldernederlands, positiever dan oudere vrouwen en positiever dan (zowel oudere als jongere) mannen.

In een recente bijdrage in *Onze Taal* beschreef Stroop (2003) enkele observaties m.b.t. de uitspraak van reduceerbare pronomina zoals *mijn*. Sprekers van het Poldernederlands zouden de ongereduceerde vormen van voornaamwoorden gebruiken waar we in de standaardtaal gereduceerde vormen zouden verwachten. Uiteraard klinkt de ongereduceerde vorm in dit geval niet als *mijn* maar als *maain* (met verlaagde diftong). Volgens Stroop is hier sprake van een proces van ‘adreductie’, het tegenovergestelde van reductie. Het verschijnsel zou niet heel recent zijn, maar zou wel steeds frequenter voorkomen.

Regionale herkomst van de spreker

Ook als iemand standaardtaal spreekt, is soms nog te horen uit welke regio hij/zij afkomstig is. Bepaalde elementen uit of eigenschappen van zijn/haar dialect of regiolect kunnen als het ware getransfereerd worden naar de standaardtaal. Als we geografische variatie in de standaardtaal willen onderzoeken, moeten we dus zeker nagaan hoe de betreffende variabele in de dialecten gerealiseerd wordt. Hoe *mijn* uitgesproken wordt in de Nederlandse dialecten, wordt beschreven in De Schutter (1989:98-102). Er wordt een onderscheid gemaakt tussen vormen met *sjwa* en vormen met volle vocaal.⁽²⁾ *Mijn* werd onderzocht in zin 2 uit de *Reeks Nederlandse Dialectatlassen*: ‘Mijn vriend is de bloemen gaan gieten’. In Nederland is de volle vorm te horen in het noorden en het oosten des lands: Groningen, Drenthe, Friesland, Overijssel en het grootste deel van Gelderland en Nederlands-Limburg. Menggebieden zijn Noord-Holland, Utrecht en het oosten van Noord-Brabant. Verdoffing is typisch voor

het zuidwesten, m.n. voor Zuid-Holland, het grootste deel van Zeeland en het westen van Noord-Brabant. Ten zuiden van de rijksgrens vinden we volle vormen in Oost-Vlaanderen, en daarbij aansluitend ook in het oosten van West-Vlaanderen en het westen van Vlaams-Brabant. In Antwerpen en Belgisch-Limburg komen beide vormen voor, maar verdoffing is frequenter. In het westen en het noorden van West-Vlaanderen zijn in de dialecten vrijwel alleen verdofte vormen te vinden.

De gegevens m.b.t. de factor regio moeten met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Ten eerste *hoeft* er natuurlijk geen transfer plaats te vinden van dialect naar standaardtaal. In sommige dialectgebieden (bv. het westen van Nederland) zijn de dialecten vrijwel uitgestorven (De Vries e.a. 1993). Bovendien zouden we ook te maken kunnen krijgen met het fenomeen ‘exogeen taalgebruik’ (Sassen 1963, De Schutter 1975): taalgebruikers vermijden soms een bepaalde variant omdat die vorm ook in hun dialect voorkomt, ook al behoort de betreffende variant wel degelijk tot de standaardtaal. Ten slotte spreekt De Schutter (1989:10) het bange vermoeden uit dat de meeste RND-enquêteurs weinig aandacht besteed hebben aan de oppositie ‘vol’-‘sjwa’ bij pronomina, zodat “de betrouwbaarheid van de gegevens op z’n minst ‘niet optimaal’ genoemd moet worden”.

2.2. Onderzoeksvragen en hypothesen

Allereerst onderzoeken we de invloed van de variabele *klemtoon*. Wordt beklemtoond *mijn* altijd als volle vorm gerealiseerd? En komt de verdofte variant alleen voor in onbeklemtoonde positie (Booij 1995:166, 169; Predota 1980:124-125)? Vervolgens gaan we na in hoeverre onze proefpersonen – leraren Nederlands, beschouwd als prototypische standaardtaalsprekers – zich houden aan de uitspraaknorm die we aantreffen in Vlaamse en Nederlandse uitspraakgidsen. Volgens die handleidingen dient onbeklemtoond *mijn* met sjwa te worden uitgesproken (VL: Verachtert 1911:18, Scharpé 1912:101, Demanet 1939:79, Fonteyne 1947:117, Blancquaert 1957:74, Mussche 1962:28, Van Haver 1972:19, Van Roey & Frateur 1981:37, Aalbrecht e.a. 1998:25; NL: Coojmans 1966:62, Hermkens 1969:59, Veldkamp 1973:169).

Vervolgens onderzoeken we of de Vlaamse en de Nederlandse sprekers ongeaccentueerd *mijn* op dezelfde manier realiseren. Bij onze verkennende studie naar vocaalreductie (Kloots e.a. 2003, Swerts e.a. 2003) bleek dat Nederlanders een sterkere neiging tot vocaalreductie vertonen dan Vlamingen (zie ook Martin 1968, Stroop 1974). Vandaar dan ook de volgende hypothese: als de uitspraak van *mijn* in Vlaanderen en Nederland verschilt, wordt het verschil tussen beide waarschijnlijk veroorzaakt door hogere reductiepercentages in Nederland.

Verder vragen we ons af of de jonge vrouwen uit onze steekproef *mijn* anders uitspreken dan hun mannelijke en/of oudere collega’s. Als de indruk van Stroop (2003) klopt, zouden we bij die jonge vrouwen – zeker bij de Nederlandse – opvallend meer volle *mijn*-

vormen moeten aantreffen. Vooral nog wordt het Poldernederlands immers vooral gesproken door hoogopgeleide, jonge vrouwen.

Ten slotte gaan we na of er een verband bestaat tussen de realisatiewijze van *mijn* in ons standaardtaalcorpus en de regionale herkomst van de sprekers. Als er een rechtstreeks verband ('transfer') tussen beide bestaat, zullen we veel volle vormen aantreffen in Oost-Vlaanderen, Groningen/Drenthe en Nederlands-Limburg. In de Randstad zullen de doffe vormen overwegen. In de overige regio's (Antwerpen/Vlaams-Brabant, West-Vlaanderen, Belgisch-Limburg, Utrecht/Gelderland) verwachten we beide varianten te vinden (De Schutter 1989).

3. Beschrijving van het onderzoek

3.1. Proefpersonen

Het standaardtaalcorpus dat hier onderzocht wordt, bestaat uit spraak van 80 Vlaamse en 80 Nederlandse leerkrachten Nederlands. Bij de samenstelling van de steekproef werd rekening gehouden met de variabelen sekse, leeftijd en regio. Er werkten even veel mannelijke leerkrachten mee als vrouwelijke. De helft van de proefpersonen is geboren voor 1955, de andere helft na 1960 (in NL: na 1958). Zowel in Vlaanderen als in Nederland werd gewerkt met vier regio's: een centrumzone (Antwerpen/Brabant resp. Randstad), een 'intermediaire' zone (Oost-Vlaanderen resp. Utrecht/Gelderland) en twee perifere gebieden (Belgisch-Limburg en West-Vlaanderen resp. Nederlands-Limburg en Groningen/Drenthe). Per regio werden twintig leraren Nederlands geselecteerd die in de betreffende streek geboren, getogen en nog steeds woonachtig zijn. Meer informatie over de samenstelling van de steekproef, de selectie van de plaatsen en de respons is te vinden in Van Hout e.a. (1999) en Kloots e.a. (2000).

3.2. Dataverzameling

Van de 160 leraren Nederlands werd in de loop van 1999 een sociolinguïstisch gefundeerd interview afgenomen (Van Hout e.a. 1999). Dit interview bestond uit verschillende taken (bv. zinnen voorlezen, plaatjes benoemen) en werd afgesloten met een gesprek van een kwartier. Het is de spontane spraak, verzameld in dit gesprek, die als basis zal dienen voor ons onderzoek. De interviews werden afgenomen door twee projectmedewerkers met een vergelijkbaar profiel: beiden hadden een taalkundige opleiding genoten, waren ongeveer even oud en spraken Standaardnederlands. De interviews werden opgenomen in een rustige ruimte waar alleen de leerkracht en de interviewer aanwezig waren. Er werd gebruik gemaakt van een Tascam DA-P1 draagbare dat-recorder en AKG-C420 headsets met een condensormicrofoon.

3.3. Dataverwerking

De 160 gesprekken bevatten in totaal 1253 realisaties van *mijn*. Deze realisaties werden stuk voor stuk uit de geluidsopnamen gesegmenteerd, samen met het substantief waar ze bijhielden (bv. *mijn taal*, *m'n werk*). Vervolgens werden deze realisaties als aparte geluidsbestanden opgeslagen. De geluidsbestanden werden door de drie auteurs beluisterd en beoordeeld via de internetapplicatie *wvstim*.⁽³⁾ Elk van hen kreeg de stimuli in een verschillende (willekeurige) volgorde te horen. Desgewenst konden de geluidsbestanden meermaals beluisterd worden. De beoordelaars hadden steeds de keuze tussen de volgende mogelijkheden:

1. vol⁽⁴⁾
2. vol/sjwa
3. sjwa
4. sjwa/zero
5. zero
6. onverstaanbaar

De optie ‘zero’ werd aangekruist als er geen vocalisch element, d.w.z. noch *ij* noch sjwa, meer te onderscheiden was. Belangrijk is verder nog dat de drie auteurs opgegroeid zijn in de provincie Antwerpen en dus een vergelijkbare dialectachtergrond hebben. Uiteraard valt niet uit te sluiten dat dit hun oordeel in zekere mate beïnvloed heeft.

Alleen stimuli waarover de drie beoordelaars het eens waren, zijn verder onderzocht. Dit was het geval voor 973 *mijn*-realisaties. Onder ‘het met elkaar eens zijn’ wordt hier verstaan: drie identieke scores (bv. 1-1-1, 3-3-3) en gevallen waarbij hoogstens een beoordelaar maximaal een punt afweek van de andere twee (bv. 1-1-2, 3-3-4). Scores van het laatste type werden herleid tot de score die tweemaal voorkwam (bv. 1-1-2 > 1, 3-3-4 > 3). Stimuli die verschillend beoordeeld werden of die voor een of meer beoordelaars onverstaanbaar waren, werden buiten beschouwing gelaten.⁽⁵⁾

Vervolgens beluisterden dezelfde drie beoordelaars de stimuli opnieuw en duiden voor elke *mijn* aan of het possessivum een duidelijke klemtoon droeg of niet. Ook hier werd gewerkt met de internetapplicatie *wvstim*. Keuzemogelijkheden waren ‘accent’, ‘geen accent’ en ‘onverstaanbaar’. Stimuli werden als beklemtoond beschouwd als minimum twee beoordelaars een accent hoorden. Van de 973 *mijn*-realisaties waarover de beoordelaars het eens waren (cf. supra), droegen er precies 100 een accent.

4. Resultaten

De laatste kolom van Tabel 1⁽⁶⁾ geeft een algemeen beeld van de spreiding over de respectieve reductietypes, zonder rekening te houden met de aanwezigheid van klemtoon. De overgrote meerderheid van de *mijn*-en wordt vol uitgesproken (62,5%), ongeveer een vierde (26,8%)

wordt dof uitgesproken. De tussopties werden veel minder vaak aangekruist: in 6,9% van de gevallen werd gekozen voor ‘vol/sjwa’, in 2,8% van de gevallen werd ‘sjwa/zero’ aangeduid. Slechts in 10 *mijn*’en was de diftong resp. sjwa volledig verdwenen (‘zero’).

Splitsen we de gegevens uit volgens de kwalificatie [+/- accent], dan zien we dat de 100 geaccentueerde vormen allemaal als volle vormen gerealiseerd worden. Daarnaast zijn er ook 508 *ongeaccentueerde mijn*’en die vol uitgesproken worden. Met andere woorden: de eigenschap [+accent] hangt samen met een volle realisatie, maar de aanwezigheid van het feature [-accent] impliceert niet dat het item in kwestie altijd gereduceerd wordt. Wel zien we dat de verdopte variant alleen in onbeklemtoonde positie voorkomt (cf. Booij 1995:169).

Tabel 1: Uitspraak van mijn, uitgesplitst volgens aanwezigheid van klemtoon

	[+ accent]		[- accent]		Totaal	
vol	100	100.0%	508	58.2%	608	62.5%
vol/sjwa	0	0.0%	67	7.7%	67	6.9%
sjwa	0	0.0%	261	29.9%	261	26.8%
sjwa/zero	0	0.0%	27	3.1%	27	2.8%
zero	0	0.0%	10	1.1%	10	1.0%
Totaal	100	100.0%	873	100.0%	973	100.0%

Tabel 1 leert ons alvast het volgende. Ten eerste: de cijfers bevestigen de fonologische claims dat geaccentueerd *mijn* steeds vol wordt uitgesproken en dat verdoft *mijn* alleen in onbeklemtoonde positie voorkomt. Ten tweede: de factor [+/- accent] blijkt een flinke bias te vormen als we een algemeen beeld willen krijgen van de spreiding over de respectieve reductietypes. Daarom zullen we ons in het vervolg van dit artikel concentreren op de stimuli die *geen* klemtoon kregen.

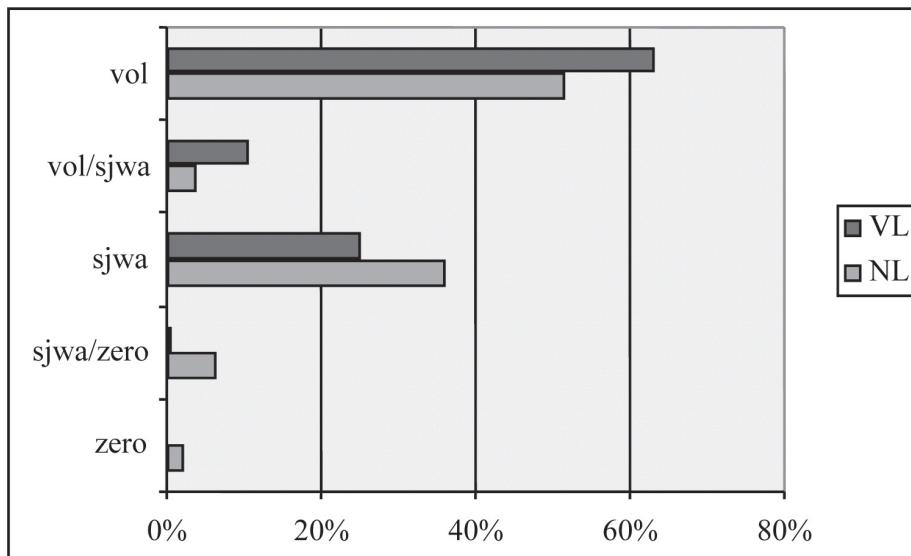
Hoe wordt dit onbeklemtoond *mijn* uitgesproken? De laatste kolom van Tabel 2 geeft een algemeen beeld van de distributie over de diverse reductie categorieën. Zowat drie vijfde (58,2%) van de *mijn*’en werd vol uitgesproken, bijna een derde (29,9%) dof. De tusso-categorie ‘vol/sjwa’ was goed voor 7,7% van de scores. De categorieën ‘sjwa/zero’ en ‘zero’ werden slechts zelden aangekruist. De kolommen ‘NL’ en ‘VL’ geven een beeld van de spreiding in Nederland resp. Vlaanderen. Het verschil tussen beide delen van het taalgebied is significant (Wald $\chi^2 = 22.86$, $df = 4$, $p < 0.01$). De Nederlandse leraren blijken meer verdopte en minder volle vormen te produceren dan hun Vlaamse collega’s. De weinige *mijn*-realisaties waarbij de beoordelaars toch ‘sjwa/zero’ of ‘zero’ aankruisten, bleken afkomstig van Nederlandse sprekers. Met andere woorden: net als in onze verkennende studie naar

vocaalreductie (Kloots e.a. 2003, Swerts e.a. 2003) blijken de sterkste vormen van reductie vooral in Nederland voor te komen.

Tabel 2: Uitspraak van onbeklemtoond *mijn* in Vlaanderen en Nederland

	NL		VL		Totaal	
	absoloot	relatief	absoloot	relatief	absoloot	relatief
vol	194	51.5%	314	63.3%	508	58.2%
vol/sjwa	15	4.0%	52	10.5%	67	7.7%
sjwa	136	36.1%	125	25.2%	261	29.9%
sjwa/zero	24	6.4%	3	0.6%	27	3.1%
zero	8	2.1%	2	0.4%	10	1.1%
Totaal	377	100.0%	496	100.0%	873	100.0%

In Figuur 1 worden de gegevens uit Tabel 2 grafisch voorgesteld.

Figuur 1: Uitspraak van onbeklemtoond *mijn* in Vlaanderen en Nederland

Bekijken we de gegevens vanuit normperspectief, dan blijkt dat de uitspraakregel ‘onbeklemtoond *mijn* dient met sjwa gerealiseerd te worden’ niet gerespecteerd wordt, noch in Vlaanderen noch in Nederland. Het overwicht van de volle realisaties is zelfs zo groot dat we ons kunnen afvragen of de leraren de betreffende uitspraakregel überhaupt wel kennen resp. kunnen en/of willen toepassen.

Vervolgens gaan we na of de jonge vrouwen uit onze steekproef *mijn* anders uitspreken dan hun mannelijke en/of oudere collega’s (cf. Stroop 2003). Hiervoor zijn een aantal

stappen nodig. Eerst bekijken we de invloed van de variabelen *seks* en *leeftijd* apart (Tabel 3 en 4), dan combineren we beide factoren (Tabel 5), en ten slotte betrekken we er ook nog de factor *land* bij (Tabel 6 en 7).

Tabel 3 laat zien hoe de mannen en de vrouwen uit onze steekproef *mijn* uitspreken. De vrouwelijke leerkrachten blijken vaker voor een volle variant te kiezen dan hun mannelijke collega's. Het verschil tussen de scores van beide seksen is significant op .05-niveau (Wald $\chi^2 = 9.38$, $df = 4$, $p = 0.05$). Bij de mannen is de verdopte vorm duidelijk populairder dan bij de vrouwen.

Tabel 3: Uitspraak van onbeklemtoond mijn, uitgesplitst volgens seks

	man		vrouw		Totaal	
vol	215	51.2%	293	64.7%	508	58.2%
vol/sjwa	37	8.8%	30	6.6%	67	7.7%
sjwa	144	34.3%	117	25.8%	261	29.9%
sjwa/zero	18	4.3%	9	2.0%	27	3.1%
zero	6	1.4%	4	0.9%	10	1.1%
Totaal	420	100.0%	453	100.0%	873	100.0%

Op basis van Tabel 4 gaan we na of er een verschil is tussen de oudere generatie (geboren voor 1955) en de jongere generatie (geboren na 1960). Beide groepen blijken *mijn* op nagenoeg dezelfde manier uit te spreken. Het verschil tussen de twee groepen is niet significant.

Tabel 4: Uitspraak van onbeklemtoond mijn, uitgesplitst volgens leeftijd

	oud		jong		Totaal	
vol	260	59.0%	248	57.4%	508	58.2%
vol/sjwa	30	6.8%	37	8.6%	67	7.7%
sjwa	135	30.6%	126	29.2%	261	29.9%
sjwa/zero	11	2.5%	16	3.7%	27	3.1%
zero	5	1.1%	5	1.2%	10	1.1%
Totaal	441	100.0%	432	100.0%	873	100.0%

In Tabel 5 zijn de gegevens uitgesplitst volgens seks en leeftijd. Wat seks betreft, herkennen we meteen de tendens uit Tabel 3: zowel voor de oudere als de jongere generatie geldt dat de mannen minder volle en meer doffe vormen produceren dan de vrouwen. Vergelijken we de *mijn*-realisatie van mannen en vrouwen die tot dezelfde generatie behoren, dan blijkt het verschil tussen beide seksen bij de oudere generatie groter te zijn dan bij de jongere. Of

anders geformuleerd: bij de jongere generatie zijn de scores van mannen en vrouwen iets naar elkaar toegegroeid. De interactie tussen de variabelen leeftijd en sekse is echter niet significant. Volgens Stroop (2003) zouden vooral jonge vrouwen opvallend veel volle vormen produceren. Uit Tabel 5 blijkt dat jonge vrouwen inderdaad vaker ongereduceerde *mijn*-vormen gebruiken dan hun mannelijke collega's. De meeste volle *mijn*-realisaties treffen we echter aan bij de *oudere* vrouwen.

Tabel 5: Uitspraak van onbeklemtoond *mijn*, uitgesplitst volgens sekse en leeftijd

	man oud		man jong		vrouw oud		vrouw jong	
vol	101	48.8%	114	53.5%	159	67.9%	134	61.2%
vol/sjwa	18	8.7%	19	8.9%	12	5.1%	18	8.2%
sjwa	75	36.2%	69	32.4%	60	25.6%	57	26.0%
sjwa/zero	10	4.8%	8	3.8%	1	0.4%	8	3.7%
zero	3	1.4%	3	1.4%	2	0.9%	2	0.9%
Totaal	207	100.0%	213	100.0%	234	100.0%	219	100.0%

In zijn beschrijving van het Poldernederlands focust Stroop (1997, 1998a, 1998b) op de taalsituatie in Nederland. Hij citeert ook alleen Nederlandse sprekers. Daarom presenteren we hieronder de resultaten voor Nederland en Vlaanderen apart. Tabel 6 bevat de Nederlandse gegevens. De interactie tussen de variabelen sekse en leeftijd is significant op .05-niveau (Wald $\chi^2 = 9.63$, $df = 4$, $p < .05$). Bij de mannen realiseren beide generaties *mijn* op zowat dezelfde manier. Bij de vrouwen is er een veel groter verschil tussen beide leeftijdsgroepen. De oudere vrouwen gebruiken meer volle en minder doffe vormen dan de jongere. Ons experiment levert dus geen evidentie voor Stroops observatie dat sprekers van het Poldernederlands, vooral jonge hoogopgeleide vrouwen, meer ongereduceerde vormen zouden produceren. Een verklaring ligt niet voor de hand. Mogelijk spreken onze jonge leraren Nederlands (nog) geen Poldernederlands. Stroop (1997, 1998a, 1998b) associeert het Poldernederlands met beroepen als schrijfster, actrice, wetenschapster, kunstenaar en politica. De leraar Nederlands komt niet voor in zijn rijtje van prototypische sprekers van het Poldernederlands. Verder is het aantal observaties per categorie in Tabel 6 beperkt. De observatie van Stroop zou dus zeker nog eens aan een uitgebreider corpus getoetst moeten worden. Nog een laatste opmerking m.b.t. de Nederlandse jonge vrouwen: als we de cijfers uitsplitsen volgens regionale herkomst, blijken de jonge vrouwen uit de Randstad meer doffe vormen te gebruiken dan de jonge vrouwen uit de rest van Nederland. Het aantal observaties is echter veel te klein om aan deze cijfers verregaande conclusies te verbinden.⁽⁷⁾

Tabel 6: Uitspraak van onbeklemtoond mijn, uitgesplitst volgens sekse en leeftijd - Nederland

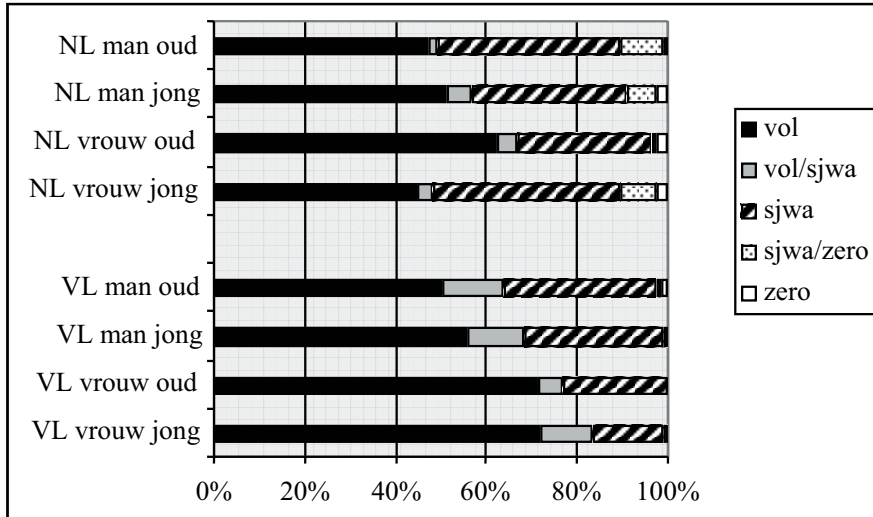
	NL man oud		NL man jong		NL vrouw oud		NL vrouw jong	
vol	44	(47.3%)	56	51.4%	55	(62.5%)	39	(44.8%)
vol/sjwa	2	(2.2%)	6	5.5%	4	(4.6%)	3	(3.4%)
sjwa	37	(39.8%)	37	33.9%	26	(29.5%)	36	(41.4%)
sjwa/zero	9	(9.7%)	7	6.4%	1	(1.1%)	7	(8.0%)
zero	1	(1.1%)	3	2.8%	2	(2.3%)	2	(2.3%)
Totaal	93	(100.0%)	109	100.0%	88	(100.0%)	87	(100.0%)

Tabel 7 bevat de corresponderende Vlaamse gegevens. Wat meteen in het oog springt, is het significante verschil tussen mannen en vrouwen (Wald $\chi^2 = 17.72$, $df = 4$, $p < .01$). De vrouwen produceren meer volle vormen, de mannen verdoffen vaker. De interactie tussen de variabelen sekse en leeftijd is niet significant. De scores van de jonge mannen sluiten nauw aan bij die van hun oudere seksegenoten. Bij de vrouwen zijn de verschillen tussen de leeftijdsgroepen wat groter. Oudere en jongere vrouwen gebruiken nagenoeg hetzelfde percentage volle *mijn*-vormen, maar bij de opties 'vol/sjwa' en 'sjwa' is er een verschil tussen beide groepen: bij de jonge vrouwen is het 'vol/sjwa'-percentage hoger, terwijl de oudere vrouwen vaker verdoffen. Bij de jonge Vlaamse vrouwen vinden we minder doffe en (net iets) meer volle vormen dan in welke andere groep uit de tabel dan ook. Als we de gegevens van de jonge vrouwen uitsplitsen volgens regionale herkomst, blijkt dat de variabele regio niet voor significante verschillen zorgt.

Tabel 7: Uitspraak van onbeklemtoond mijn, uitgesplitst volgens sekse en leeftijd - Vlaanderen

	VL man oud		VL man jong		VL vrouw oud		VL vrouw jong	
vol	57	50.0%	58	55.8%	104	71.2%	95	72.0%
vol/sjwa	16	14.0%	13	12.5%	8	5.5%	15	11.4%
sjwa	38	33.3%	32	30.8%	34	23.3%	21	15.9%
sjwa/zero	1	0.9%	1	1.0%	0	0.0%	1	0.8%
zero	2	1.8%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Totaal	114	100.0%	104	100.0%	146	100.0%	132	100.0%

In figuur 2 worden de cijfers uit Tabel 8 en 9 grafisch voorgesteld.

Figuur 2: Uitspraak van onbeklemtwoord mijn, uitgesplitst volgens land, sekse en leeftijd

De dialectoloog Johan Taeldeman is vast het nieuwsgierigst naar de invloed van de factor *regio*. Gebruiken leraren uit een dialectgebied met (vooral) volle *mijn*-vormen ook in de standaardtaal meer volle vormen dan collega's uit een dialectgebied waar *mijn* (meestal) verdoft wordt? Tabel 8 biedt een overzicht van de Vlaamse resultaten, uitgesplitst volgens regio. Het verschil tussen de Vlaamse regio's is significant op .05-niveau (Wald $\chi^2 = 22.370$, $df = 12$, $p = 0.03$). In Oost-Vlaanderen, waar volgens De Schutter (1989) in de dialecten alleen volle vormen voorkomen, blijken ook in ons standaardtaalcorpus de volle vormen te overwegen (68,6%). Een overeenkomst met de dialectachtergrond is er ook in Antwerpen/Vlaams-Brabant en Belgisch-Limburg. Daar komen in veel dialecten volle en doffe realisaties naast elkaar voor. In de standaardtaal vinden we hier effectief minder volle en meer doffe vormen dan in Oost-Vlaanderen, maar globaal genomen worden in beide regio's toch duidelijk meer volle vormen gebruikt dan doffe. In West-Vlaanderen lijkt het verband tussen dialectachtergrond en standaardtaalrealisatie minder duidelijk. In de standaardtaal van onze West-Vlaamse proefpersonen overwegen de volle *mijn*-vormen, terwijl volgens De Schutter (1989) in de dialecten van een groot gedeelte van deze regio alleen doffe vormen voorkomen. Een Tukey HSD-test wijst uit dat het verschil tussen Limburg enerzijds en Oost- en West-Vlaanderen anderzijds significant is.

Tabel 8: Uitspraak van onbeklemtoond *mijn* in Vlaanderen, uitgesplitst volgens regio

	Antw./Vl.-Brab.		Oost-Vl.		Belg.-Limburg		West-Vl.	
vol	49	(58.3%)	94	68.6%	67	51.1%	104	72.2%
vol/sjwa	7	(8.3%)	17	12.4%	22	16.8%	6	4.2%
sjwa	28	(33.3%)	25	18.3%	39	29.8%	33	22.9%
sjwa/zero	0	(0.0%)	1	0.7%	2	1.5%	0	0.0%
zero	0	(0.0%)	0	0.0%	1	0.8%	1	0.7%
Totaal	84	(100.0%)	137	100.0%	131	100.0%	144	100.0%

Uit Tabel 9 blijkt dat ook de respectieve Nederlandse regio's verschillende voorkeuren vertonen m.b.t. de realisatie van *mijn*. Net als in Vlaanderen lijkt er een verband te bestaan tussen de uitspraak van *mijn* en de dialectachtergrond, maar het verschil tussen de regio's is in Nederland niet significant. We moeten de cijfers dus met de nodige voorzichtigheid interpreteren. In het westen van Nederland, waar in veel dialecten volop verdoft wordt, scoren de doffe vormen ook in de standaardtaal hoger dan in elk willekeurig ander onderzocht gebied. In Groningen/Drenthe, een gebied met volle vormen in de dialecten, vinden we ook het hoogste percentage volle en het laagste percentage doffe *mijn*-vormen voor Nederland. Een Tukey HSD-test wijst uit dat het verschil tussen Groningen/Drenthe en de Randstad significant is. Meer volle dan doffe vormen treffen we ook aan in Nederlands-Limburg, een regio waar ook in de dialecten de volle vormen overwegen. In het overgangsgebied Utrecht/Gelderland zijn er ongeveer even veel volle als verdofte vormen. Ook hier zou de dialectachtergrond als verklarende factor kunnen fungeren: in dit gebied komen volgens De Schutter (1989) zowel dialecten met overwegend volle als met overwegend doffe *mijn*-realisaties voor.

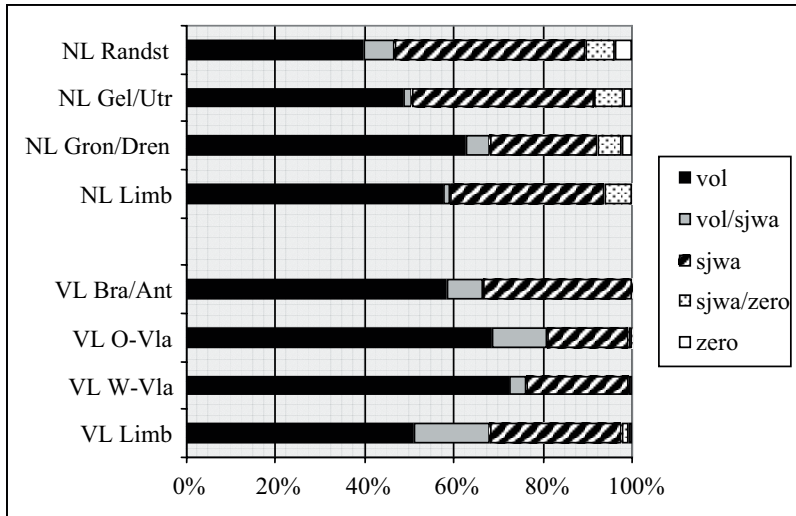
Tabel 9: Uitspraak van onbeklemtoond *mijn* in Nederland, uitgesplitst volgens regio

	Randstad		Utrecht/Gelderl.		Ned.-Limburg		Gron./Drenthe	
vol	41	39.8%	51	48.6%	45	(57.7%)	57	(62.6%)
vol/sjwa	7	6.8%	2	1.9%	1	(1.3%)	5	(5.5%)
sjwa	44	42.7%	43	41.0%	27	(34.6%)	22	(24.2%)
sjwa/zero	7	6.8%	7	6.7%	5	(6.4%)	5	(5.5%)
zero	4	3.9%	2	1.9%	0	(0.0%)	2	(2.2%)
Totaal	103	100.0%	105	100.0%	78	(100.0%)	91	(100.0%)

Toen we de cijfers uit Tabel 1 bestudeerden, vonden we geen evidentie voor de normatieve claim 'onbeklemtoond *mijn* wordt met sjwa uitgesproken'. De meerderheid van de sprekers bleek namelijk voor volle vormen te kiezen. Uitsplitsing van de resultaten volgens regio

(Tabel 8-9) laat zien dat de minste volle en de meeste doffe vormen te vinden zijn in de Randstad. Met andere woorden: sprekers uit de Randstad blijken de regels, opgesteld door taalnormeerders, het best na te leven. Waarschijnlijk is dit geen toeval: de standaardtaaluitpraak uit de Randstad geniet vandaag het meeste prestige (zie bv. De Vries e.a. 1993:129) en fungeert dus waarschijnlijk vaak als referentiepunt bij het opstellen van uitspraakgidsen.

In Figuur 3 worden de cijfers uit Tabel 8 en 9 grafisch voorgesteld.

Figuur 3: Uitspraak van onbeklemtoond mijn, uitgesplitst volgens regio

5. Suggesties voor vervolgonderzoek

Een factor die zeker nog verdere studie verdient, is de invloed van de spelling en het lees- onderwijs. Uit persoonlijke getuigenissen (zie bv. Thijssen 1926:54, Zaalberg 1986:64) is immers bekend dat de volle variant op Nederlandse scholen een tijdlang fel bestreden werd. Om de verdoefte uitspraak te promoten, zou onbeklemtoond *mijn* in principe ook gespeld kunnen worden als *m'n*, maar in de praktijk gebeurt dat (nog maar) zelden (vgl. Van Haeringen 1937:153, Wilmots 1985:127, Stroop 2003).⁽⁸⁾

Een andere factor die we in dit artikel buiten beschouwing gelaten hebben, is het al dan niet voorkomen van *mijn* in (semi-)vaste uitdrukkingen. Bij eerder onderzoek (Kloots e.a. 2003, Swerts e.a. 2003) rees het vermoeden dat woorden uit frequent voorkomende uitdrukkingen vaker gereduceerd worden dan 'zelfstandig' gebruikte woorden. Vanuit psycholinguïstisch perspectief kunnen we dit soort uitdrukkingen beschouwen als een soort geautomatiseerde vormen (routines) waarin het articulatorische detail vervaagt. Ook *mijn* komt voor in heel wat (semi-)vaste uitdrukkingen. Een paar voorbeelden: *daar kon ik mijn*

ei niet kwijt, dan hou ik mijn hart vast, daar kan ik zelf mijn zeg doen, dat kan ik niet zomaar uit mijn hoed toveren, ik was mijn handen in onschuld, maar bijvoorbeeld ook nooit van mijn leven, op mijn zesentwintigste, in mijn eentje, voor mijn part, voor mijn plezier. In een vervolgonderzoek zouden we kunnen nagaan of *mijn* in dit soort (semi-)vaste uitdrukkingen vaker gereduceerd wordt dan wanneer het possessivum geen deel uitmaakt van een uitdrukking. Anderzijds is het ook niet uitgesloten dat bepaalde uitdrukkingen juist volle vormen uitlokken. Zo ontdekten we dat *mijn* nooit verdoft werd in uitdrukkingen die (min of meer) synoniem zijn met ‘volgens mij’ (*naar mijn idee, naar mijn mening, naar mijn gevoel, naar mijn smaak, in mijn ogen*) (vgl. Booij 1995:168). Om de (semi-)vaste uitdrukkingen op het spoor te komen zou gebruik gemaakt kunnen worden van technieken, ontwikkeld door Schilperoord (2002) en Van Herwijnen e.a. (2003).

6. Conclusie

In deze bijdrage presenteerden we de resultaten van een onderzoek naar de uitspraak van het possessivum *mijn* in het Standaardnederlands van Vlaamse en Nederlandse leraren Nederlands. Eerst onderzochten we de invloed van de variabele *klemtoon*. De twee claims van Booij (1995:166, 169) werden bevestigd: als *mijn* een klemtoon draagt, gebruiken sprekers steeds de volle variant, en de verdofte vorm komt alleen voor in onbeklemtoonde positie. Verder lijken de leraren Nederlands, toch vaak beschouwd als prototypische standaardtaalsprekers, geen weet te hebben van resp. weinig belang te hechten aan een *norm* die al ongeveer een eeuw te vinden is in uitspraakgidsen, namelijk ‘onbeklemtoond *mijn* dient in normale, spontane spraak met *sjwa* te worden uitgesproken’.

Er bleek een significant verschil te zijn tussen de scores van de Vlaamse en de Nederlandse leraren. De Vlamingen gebruiken meer volle vormen dan de Nederlanders, bij de Nederlandse sprekers troffen we meer doffe realisaties aan. Net als in ons vorige onderzoek (Kloots e.a. 2003, Swerts e.a. 2003) blijken de Nederlandse proefpersonen dus meer gereduceerde vormen te produceren dan hun Vlaamse collega’s (zie ook Martin 1968, Stroop 1974). De variabele *sekse* leverde opvallende verschillen op: mannen blijken minder volle en meer doffe vormen te produceren dan vrouwen. De variabele *leeftijd* zorgde niet voor significante verschillen. Ons standaardtaalcorpus leverde geen evidentie voor Stroops (2003) observatie dat jonge, hoogopgeleide Nederlandse vrouwen meer ongereduceerde varianten zouden gebruiken dan andere Nederlandse sprekers.

Ten slotte vonden we een opvallende parallel tussen de uitspraak van *mijn* in de standaardtaal en de *regionale herkomst* van de sprekers. In het westen van Nederland, waar veel van de traditionele dialecten doffe vormen bezitten, blijkt het verdoffingspercentage ook in de standaardtaal het hoogst te zijn. Sprekers uit gebieden met vooral volle vormen in de dialecten (Groningen/Drenthe, Nederlands-Limburg, Oost-Vlaanderen) blijken overwegend ongereduceerde vormen te produceren als ze standaardtaal spreken. In meng-

gebieden, d.w.z. regio's waar volle en doffe vormen in de dialecten naast elkaar voorkomen (Antwerpen/Vlaams-Brabant, Belgisch-Limburg, Utrecht/Gelderland), troffen we over het algemeen ook in de standaardtaal beide varianten aan. De enige uitzondering op deze regel is West-Vlaanderen. In de West-Vlaamse dialecten komen zowel volle als doffe vormen voor, terwijl bij onze 20 West-Vlaamse standaardtaalsprekers de volle vormen duidelijk overwegen. Misschien een boeiende breinbreker voor de jarige?

Bibliografie

AALBRECHT, J., W. PEINEN & P. SAS

(1998), *Uitspraakvadecum*. Garant, Leuven/Apeldoorn, 3de, licht gew. dr. [= *Als je veel moet praten 2*].

BLANQUAERT, E.

(1957), *Praktische uitspraakleer van de Nederlandse taal*. De Sikkel, Antwerpen, 5de uitg.

BOOIJ, G.

(1995), *The Phonology of Dutch*. Clarendon Press, Oxford.

COOIJMANS, H.

(1966), *Uw spraak verraaft u. Een ontwerp voor de cultivering van stem en spraak*. Alberts' Drukkerijen, Sittard.

COTMAN, F. & J. TAEDEMAN

(2003). Olla vogala revisited. In: W. Pijnenburg, A. Quak & T. Schoonheim [Hrsg.], *Quod vulgo dicitur. Studien zum Altniederländischen*, 221-232 [= *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik 57*].

DE CONINCK, R.H.B.

(1970), *Groot uitspraakwoordenboek van de Nederlandse taal*. De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen.

DEMANET, F.

(1939), *Zuiver spreken*. Jozef Van In & Co, Lier.

DE SCHUTTER, G.

(1973), Eksogeen taalgebruik in Zuid-Nederland. In: *Album Willem Pée, de jubilaris aangeboden bij zijn zeventigste verjaardag*. Michiels, Tongeren, 117-123.

DE SCHUTTER, G.

(1989), *Pronominale clitica in de Nederlandse dialecten*. Universiteit Antwerpen, UIA, Wilrijk [= *Antwerp Papers in Linguistics 58*].

DE VRIES, J.W., R. WILLEMYNS, P. BURGER

(1993), *Het verhaal van een taal. Negen eeuwen Nederlands*. Prometheus, Amsterdam.

EDELMAN, L.

(2003), Poldernederlands: proef op de som. De *ei* in de mond van vrouwen en mannen. In: *Onze Taal 72*, nr.6, 152-153.

- FONTEYNE, A.
 (1947), *Voorbereiding tot de voordrachtskunst en de welsprekendheid*. P. Vink, Antwerpen, 3de dr.
- HAESERYN, W., K. ROMIJN, G. GEERTS, J. DE ROOIJ & M.C. VAN DEN TOORN
 (1997), *Algemene Nederlandse Spraakkunst* Band 1. Martinus Nijhoff/Wolters Plantyn, Groningen/Deurne.
- HAJE, CH. F.
 (1932), *Taalschut. Schrijf weer Nederlandsch*. Leidsche uitgeversmaatschappij, Leiden.
- HEEMSKERK, J. & W. ZONNEVELD
 (2000), *Uitspraakwoordenboek*. Het Spectrum, Utrecht, 1ste dr.
- HERMKENS, H.M.
 (1969), *Fonetiek en fonologie*. Malmberg, 's Hertogenbosch, 2de dr.
- KLOOTS, H., G. DE SCHUTTER, S. GILLIS & M. SWERTS
 (2003). Verdoffende vocalen en klinkers die verdwijnen: een casestudy. In: *Nederlandse Taalkunde* 8, 231-254.
- KLOOTS, H., H. VAN DE VELDE & R. VAN HOUT
 (2000), De spraakproeve. In: S. Gillis, J. Nuyts en J. Taeldeman [red.]: *Met taal om de tuin geleid. Opstellen voor Georges De Schutter*. Universiteit Antwerpen, UIA, Wilrijk, 215-229.
- MARTIN, W.
 (1968), De verdoffing van gedekte en ongedekte e in niet-hoofdtonige positie bij Romaanse leenwoorden in het Nederlands. In: *De Nieuwe Taalgids* 56, 162-181.
- MUSSCHE, A.
 (1962), *Handleiding voor de praktijk van het Algemeen Beschaafd*. A. De Boeck, Brussel, 16de dr.
- PAARDEKOOPER, P.C.
 (1998), *ABN-uitspraakgids*. Standaard Uitgeverij/Sdu Uitgevers, Antwerpen/Den Haag, 3de dr.
- PREDOTA, S.
 (1980), On vowel reduction in Dutch. In: W. Zonneveld, F. van Coetsem & O.W. Robinson [ed.], *Studies in Dutch Phonology*. Martinus Nijhoff, Den Haag, 123-138.
- ROYEN, G.
 (1935), *Pronominale problemen in het Nederlands*. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.
- ROYEN, G.
 (1949), *Romantiek uit het spellingtoernooi*. Dekker & Van de Vegt, Utrecht/Nijmegen.
- SASSEN, A.
 (1963), Endogeen en exogeen taalgebruik. In: *De Nieuwe Taalgids* 56, 10-21.
- SCHARPÉ, L.
 (1912), *Nederlandsche uitspraakleer*. Jozef Van In & Co, Lier.

SCHILPEROORD, J.

(2002), Air miles, taalbeheersing, taalgebruik. In: F. van Eemeren, P. van den Hoven, C. Jansen & P. J. Schellens [red.]: *Tussenstand. 25 jaar Tijdschrift voor Taalbeheersing*. Koninklijke van Gorcum, Assen, 191-213.

SMAKMAN, D. & R. VAN BEZOOIJEN

(1997), Een verkenning van populaire ideeën over de standaardtaal in Nederland. In: R. van Bezooijen, J. Stroop & J. Taeldeman [red.], *Standaardisering in Noord en Zuid [= Taal & Tongval*, themanummer 10], 126-139.

STROOP, J.

(1974), Iets over de uitspraak van de protonische vokaal in Romaanse leenwoorden. In: *De Nieuwe Taalgids* 67, 314-330.

STROOP, J.

(1997), Wordt het Poldernederlands model? In: R. van Bezooijen, J. Stroop & J. Taeldeman [red.], *Standaardisering in Noord en Zuid [= Taal & Tongval*, themanummer 10], 10-29.

STROOP, J.

(1998a), *Poldernederlands. Waardoor het ABN verdwijnt*. Bert Bakker, Amsterdam.

STROOP, J.

(1998b), Het Poldernederlands is al model! In: *Onze Taal* 67, nr.9, 226-228.

STROOP, J.

(2003), *Me wordt maai*. In: *Onze Taal* 72, nr.6, 154.

SWERTS, M., H. KLOOTS, S. GILLIS & G. DE SCHUTTER

(2003), Vowel reduction in spontaneous spoken Dutch. In: *Proceedings of the ISCA & IEEE Workshop on spontaneous speech processing and recognition*, 13-16 april 2003, Tokyo, Japan, 31-34.

THIJSSSEN, T.

(1926), *School-land. De roman van een klas*. C.A.J. Van Dishoeck, Bussum, 2de dr.

VAN BEZOOIJEN, R. & R. VAN DEN BERG

(2001), Who power Polder Dutch? A perceptual-sociolinguistic study of a new variety of Dutch. In: T. van der Wouden & H. Broekhuis [ed.], *Linguistics in the Netherlands 2001*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia, 1-12.

VAN BEZOOIJEN, R.

(2001), Poldernederlands. Hoe kijken vrouwen ertegenaan? In: *Nederlandse Taalkunde* 6, 257-271.

VAN DE VELDE, H. & M. HOUTERMANS

(1999), Vlamingen en Nederlanders over de uitspraak van nieuwslezers. In: E. Huls & B. Weltens [red.], *Artikelen van de Derde Sociolinguïstische Conferentie*. Eburon, Delft, 451-462.

VAN GINNEKEN, J.

(1931), *Grondbeginselen van de schrijfwijze der Nederlandsche taal*. Paul Brand's uitgeversbedrijf, Hilversum.

- VAN HAERINGEN, C.B.
(1937), "Spelling pronunciations" in het Nederlands. In: *De Nieuwe Taalgids* 31, 97-108 en 152-163.
- VAN HERWIJNEN, O., A. VAN DEN BOSCH, J. TERKEN & E. MARSI
(2003). Learning PP attachment for filtering prosodic phrasing. In: *Proceedings of EACL 2003, 10th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics*, 139-146.
- VAN HEUVEN, V.J., L. EDELMAN & R. VAN BEZOOIJEN
(2002), The pronunciation of /Ei/ by male and female speakers of avant-garde Dutch. Referaat gehouden op 26 januari 2002, TIN-dag, Utrecht.
- VAN HOUT, R., G. DE SCHUTTER, E. DE CROM, W. HUYNCK, H. KLOOTS & H. VAN DE VELDE
(1999), De uitspraak van het Standaard-Nederlands: variatie en varianten in Vlaanderen en Nederland. In: E. Huls & B. Weltens [red.], *Artikelen van de Derde Sociolinguïstische Conferentie*. Eburon, Delft, 183-196.
- VAN ROEY, P. & L. FRATEUR
(1981), *Mijn woord, uw woord*. De Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen/Amsterdam, 6de dr.
- VELDKAMP, K.
(1911), *De techniek van het spreken*. J.B. Wolters, Groningen.
- VELDKAMP, K.
(1973), *De techniek van het spreken. Handboek van adem, stem en uitspraak*, bewerkt door A.G. Zijderfeld-Menalda. Wolters-Noordhoff, Groningen, 14de dr.
- VERACHTERT, E.
(1911), *Theoretische & praktische uitspraakleer der Nederlandsche taal*. J. Houdmont-Carbonez, Brugge.
- WILMOTS, J.
(1985), Verdoffing van voornaamwoorden. In: *Onze Taal* 54, nr.10, 126-127.
- ZAALBERG, C.A.
(1986), Voorleesfouten. In: *Onze Taal* 55, nr.5, 64.

Noten

- (1) De eerste en de laatste auteur zijn resp. Aspirant en Postdoctoraal Onderzoeker van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen.
- (2) Uiteraard klinkt die volle vocaal niet overal hetzelfde, maar op dit aspect wordt niet verder ingegaan.
- (3) De internetapplicatie *wwstim* is ontwikkeld door Theo Veenker (Universiteit Utrecht). Meer informatie over deze toepassing is te vinden via de URL <http://www.let.uu.nl/users/~Theo.Veenker/personal/projects/wwstim/doc/nl>.

- (4) In dit onderzoek wordt abstractie gemaakt van het feit dat de *ij* van *mijn* door sommigen als monoftong, door anderen als diftong wordt uitgesproken.
- (5) De kappascores (= score die de graad van overeenkomst tussen de beoordelaars aanduidt) bedroegen resp. 0.44, 0.41 en 0.42. 619 stimuli (49%) kregen van de drie beoordelaars precies dezelfde score, 354 stimuli (28%) werden semi-unaniem beoordeeld (max. 1 afwijking van hoogstens 1 punt). In 236 gevallen (19%) was het verschil groter dan 1 punt en 44 realisaties (4%) waren voor één of meer beoordelaars onverstaanbaar. De overeenstemming tussen de beoordelaars was ongeveer even groot voor het Nederlandse als voor de Vlaamse materiaal. Of anders geformuleerd: als we de scores opsplitsen volgens de overeenkomst tussen de beoordelaars (unaniem, semi-unaniem, verschil groter dan een punt, onverstaanbaar), dan levert de factor *land* geen significante verschillen op. In het Nederlandse deel van het corpus was de afwijking groter dan 1 punt bij 113 items oftewel 20% van de Nederlandse stimuli. Wat het Vlaamse deel van het corpus betreft, raakten de beoordelaars het niet eens over 123 items, oftewel 18% van de Vlaamse stimuli.
- (6) Twee opmerkingen bij de tabellen uit dit artikel: (1) de percentages zijn afgerond tot op een cijfer na de komma, waardoor de som van de percentages uit een kolom soms niet precies gelijk is aan 100 en (2) als voor een kolom geldt dat $n < 100$, dan staan de corresponderende percentages tussen haakjes. (Strikt genomen mag in een tabel alleen met percentages gewerkt worden als het totale aantal observaties meer dan 100 bedraagt. Om de interpretatie van de resultaten te vereenvoudigen, gebruiken we ook percentages als $n < 100$, maar we vermelden ze in zo'n geval tussen haakjes.)
- (7) De Nederlandse jonge vrouwen produceerden in totaal 87 *mijn*'en. Van die 87 *mijn*-realisaties waren er 21 afkomstig uit de Randstad. In ongeveer drie vierde van de gevallen (16 / 21) werd de verdopte variant gebruikt. Bij de jonge vrouwen uit de andere Nederlandse regio's was de verdopte variant minder populair. In de regio's Gelderland/Utrecht, Groningen/Drenthe en Nederlands-Limburg werd hij gebruikt in resp. 6 van de 19, 7 van de 29 en 7 van de 18 gevallen.
- (8) In de jaren dertig van de twintigste eeuw werd zwaar gediscussieerd over de wenselijkheid van het 'apostroferende kommatje' (Royen 1935:13) in pronomina als *m'n*. Emotionele oproepen om deze apostrof uit de spelling te weren zijn o.a. te vinden bij Van Ginneken (1931:114), Haje (1932:25-26) en Royen (1949:2).